AAMOSE-OMRAADET I STENALDEREN

Af **Therkel Mathiassen.**

Som 8-Aars Dreng oplevede jeg Opdagelsen og Udgravningen af den gamle Boplads i Mullerup Mose i 1900. Jeg husker den Dag, da Bopladsen blev fundet, da Far med hele Skolen drog derned og gravede, og hvordan vi fandt mærkelige Ting af Ben og Flint; et Uroksehorn var vel nok det, der imponerede mest. Jeg husker den efterfølgende langvarige Udgravning ved Nationalmuseets Folk, den store, kraftige, skæggede Sarauw, den lille sirlige Rosenberg og den høje, djærve Nordmand Theodor Petersen: jeg husker Arbejdsfolkene, navnlig den gamle Kristen Forkarl og den gamle Kone Karen Marie, der var saa galsindet, at naar Sarauw havde bebrejdet hende, at hun ikke gravede omhyggeligt nok, bandede hun for sig selv paa, at hvis hun fandt noget godt, skulde hun nok putte det ned i Jorden igen, saa han ikke fik det. Det var alt i alt en spændende Sommer. Da blev Mullerup-Kulturen til, et nyt Afsnit af vort Lands Forhistorie, det ældste, man dengang kendte[1]).

Holbæk Amt er saaledes Mullerup-Kulturens Vugge. I nogle Aar har det ganske vist staaet noget i Skygge af Præstø Amt, under Udgravningen af de store Bopladser i Sværdborg, Holmegaard og Lundby Moser; men i de sid-

1) Bopladsen i Mullerup Mose er beskrevet af min Far, Lærer M. J. Mathiassen, i Afhandlingen „Om Mullerup-Kulturen", Fra Holbæk Amt 1935. I den videnskabelige Behandling af Fundet, Sarauw giver i Aarbøger for nordisk Oldkyndighed 1903, kalder han Mosen for Maglemose, og i den videnskabelige Litteratur Verden over har Kulturen derfor faaet Navnet Maglemose-Kulturen.

ste Aar har Holbæk Amt igen taget Førerskabet, takket være Aamoseundersøgelserne[1]).

Allerede i 1915, den Sommer, da Lauge Koch og jeg havde udgravet en anden Boplads i Mullerup Mose for Kalundborg Museum, begyndte jeg at kigge efter Bopladser i Aamosen. Dette Sjællands største Mosedrag maatte dog ogsaa indeholde Spor fra vor ældste Jæger- og Fiskerbefolkning. Det lykkedes ogsaa at opspore forskellige Bensager og erhverve forskellige af dem til Nationalmuseet, bl. a. en smuk Lystertand af Ribben, prydet med en indridset Zigzaglinie[2]) ; men nogen Boplads fandt jeg ikke; der skulde endnu gaa en Aarrække og gøres de Erfaringer, der høstedes ved Gudenaa-Undersøgelsen, før Aamosens Tur kom.

Først kom imidlertid en lille Gravning uden for selve Aamosen, i Vinde-Helsinge Mose. Det var i Sommeren 1935, at Gaardejer Christen Larsen i Vinde-Helsinge begyndte at køre Mergel ud paa sin Mark fra Nordsiden af en Holm i Mosen. Læge Dige Olsen, Kirke-Helsinge, Gaardbestyrer Niels Agergaard og nu afdøde Friskolelærer Rasmussen, Vinde-Helsinge, opdagede da, at der var mange tilhuggede Flintsager og Dyreknogler i Lagene og meddelte dette til mig, der da holdt Sommerferie i mit Sommerhus ved Dalby Strand. Der blev saa lavet en Udgravning ved Hjælp af frivillig Arbejdskraft, hvorved der fandtes 240 Oldsager af Flint og Ben, foruden en Del Flækker, Flintaffald og Dyreknogler. Oldsagsformerne er fuldstændig de samme som dem, der kendes fra Mullerup Mose: Primitive, raat tilhuggede Flintøkser (Kærneøkser), Spidsvaaben, Bor, Skrabere (navnlig Skiveskrabere) og Mikroliter (smaa fine Pilespidser eller Modhager), af Bensager Hjortetaksmejsler, Lystertænder, Prene og Fiskekroge. Vinde - Helsinge Bopladsen er øjensynlig en Aflægger fra den nærliggende

[1]) Disse er fornylig offentliggjort i Værket „Stenalderbopladser i Aamosen" af Therkel Mathiassen, m. Bidrag af J. Troels-Smith og Magnus Degerbøl, i Nordiske Fortidsminder III. Bind, 3. Hæfte, 1943.

[2]) Afbildet i Brøndsted, Danmarks Oldtid I, Fig 41 a.

Mullerup. Begge Moser har Afløb til Hallebyaaen og hører saaledes til samme Vandløbssystem som Aamosen.

Pionerarbejdet i selve Aamosen blev gjort af Fabrikant Povl Møller, Borup, der opdagede, at der kom en Mængde Oldsager frem paa to Steder, ved Skellingsted Bro og Undløse Bro, da Aaløbet i Aarene 1931—32 blev sænket. Fabrikant Møller besøgte Gang paa Gang disse Steder og erhvervede sig efterhaanden en anselig Samling derfra.

I 1938 opdagede Landsretssagfører Erik Westerby paa en Rekognosceringstur den store Boplads ved Øgaarde nær Undløse, og dette gav Stødet til Nationalmuseets store Kampagne i Aamosen. I 1938 lavedes en Prøvegravning ved Øgaarde. I 1939 foretoges en stor Udgravning ved Øgaarde og en mindre ved Hallebygaard i Lille Aamose, hvor Husflidslærer Søndergaard, Høng, og Murermester Ferd. Nielsen, Jerslev, havde opsamlet en Mængde Oldsager. I 1940 fortsattes ved Øgaarde, og desuden gravedes der ved Hesselbjerggaard, Kildegaard, Magleø og Tingbjerggaard. I 1941 gravedes der ved Magleø og Drøsselholm, i 1942 igen ved Øgaarde, og her fortsattes da i 1943, samtidig med at der foretoges en Gravning i Verup Mose. Som mosegeologisk Medarbejder deltog hele Tiden mag. scient. J. Troels-Smith, der i 1943 havde Ledelsen af Arbejdet. En Hovedaarsag til, at Arbejdet skred saa godt fremad, var de mange frivillige Medarbejdere, hvoraf navnlig Adjunkterne Svend Jørgensen og Knud Andersen og Iakob Estrup, Kongsdal, udførte et fortrinligt Arbejde — ikke alene ved at deltage i Museets Gravninger, men ogsaa ved at opspore nye Bopladser og selv udgrave flere af disse. Af andre lokale frivillige Medarbejdere skal nævnes Lærer P. Mejer Jensen, Sønder Jærnløse, Seminarieelev Poul Carlsen, Krøjerup, Chauffør T. Villadsen, af den arkæologisk interesserede Fiskerfamilie fra Havnsø, Jørgen Ahlefeldt-Laurvig fra Eriksholm og Poul Teisen, Severinsminde[1]). En trofast Støtte under de mange Aars Arbejde

[1]) Adjunkt N. A. Christiansen, Roskilde, fik overladt nogle Udgravningsfelter, som han udgravede for Holbæk Museum; han har skrevet en særlig Beretning herom.

var Skovarbejder L. P. Larsen, Østrup Skov. Et dejligt Hjem under alle Aamoseundersøgelserne fandt jeg hos Hofjægermester Estrup paa Kongsdal. — Alle disse, og mange flere, er jeg stor Tak skyldig.

Bopladsen ved Øgaarde.

Den største og rigeste Boplads i Aamosen ligger ved Øgaarde, paa den Del af Mosen, der hører under Undløse By. Moseparcellen tilhører Gaardejer Otto Nielsen, Undløse, men har i de senere Aar været udlejet til Akts. Mosegaarden til Tørveskær og Læggeplads. Stedet er en Grusholm eller snarere Odde, der til de tre Sider er omgivet af Mose, det sydligste Fremspring fra den Bakkeknude, der kaldes Undløse Ø. Det meste af Grusholmen er i Tidens Løb blevet gravet bort, idet der har været anlagt en Grusgrav, der dog nu ikke benyttes mere. Paa de Dele af Holmen, der endnu er tilbage, kan man finde Flintafslag og Flintredskaber; men det er dog navnlig ned ad Holmens Sider, især mod Øst og Syd, at man kan finde Oldsager. De Mennesker, der havde deres Hytte oppe paa Holmen, kastede deres Affald ned ad Skraaningen og ud i Søen, der dengang omgav den, og her paa Skraaningerne og ud under Tørven findes der da nu tykke Lag, der er tæt pakkede med Flint, naturligvis mest Affald, men ogsaa Flækker og Redskaber, og Dyreknogler, hvoraf mange er bearbejdede af Mennesker til Redskaber. Sine Steder er dette Lag næsten saa haardt som Cement, idet nedsivende Vand har opløst noget af den fosforsure Kalk fra Knoglerne og atter afsat det længere nede. Længere ude ligger Sagerne under et tykt Lag Tørv, og længst ude ligger de i gammelt Sødynd; her er der naturligvis bedre Betingelser for, at de skrøbelige Bensager kan holde sig. I alt udgravede vi paa Øgaarde-Bopladsen godt 700 Kvadratmeter, og derved fandtes ca. 4000 Oldsager, foruden 17.000 Flækker, over 40.000 Dyreknogler og over 100.000 Stykker Flintaffald.

Deltagere i Øgaarde-Udgravningen Sommeren 1939: Siddende i bageste Række, fra venstre, efter nogle Drenge: Adjunkt Niels A. Christiansen, Troels-Smith, Arbejdsmand L. P. Larsen, cand. mag. Fru Bohus-Jensen, Arbejdsmand Kofoed, stud. mag. Frk. Elise Frederiksen, stud. mag. Fabricius, Jørgen Ahlefeldt; i mellemste Række: Husflidslærer Søndergaard, stud. mag. Frk. Slomann, stud. mag. Harald Andersen; i forreste Række: Adjunkt Svend Jørgensen, Fabrikant Møller, Iakob Estrup, Adjunkt Knud Andersen.

Øgaarde-Bopladsen har været beboet to Gange, i Mulleruptid og i Dyssetid, Yngre Stenalders første Afsnit. Langt den største af disse to Bebyggelser, hvorimellem der ligger 2—3000 Aar, er den fra Mulleruptid; men Øgaardes Mulleruptsager afviger en hel Del fra dem, vi kender fra Mullerup og Vinde-Helsinge Moser.

Kærneøkse, Øgaarde. 1 : 2.

Flintøkserne er de samme, hovedsagelig Kærneøkser, men de er gennemgaaende større og bedre formet end Mullerupfundets. Men desuden optræder der enkelte Økser af den blødere Grønsten, efter Formen kaldet Trindøkser, og nogle svære, spidst tilhuggede Flintstykker, der vist har været brugt som en Slags Spidsøkser eller Hakker; de kendes ikke fra Mullerup. Men den største Forskel imellem de to Fund ligger dog i, at Øgaarde har langt flere, større og bedre Flintflækker end Mullerup. Den Kunst af en Flintblok ved Hjælp af en Rullesten som Hammer at slaa den ene lange, smalle, regelmæssige Flække af efter den anden, var man meget lidt dygtig til i Mullerup; men her træffer vi en Mængde store, gode Flækker, og af disse er der lavet en Masse Redskaber: Bor, Knive, Skrabere, Stikler (en Slags smaa Mejsler, gode til at flække Ben med) og Pile; de sidste optræder i to Former, dels Tværpilene, der ender med en skarp, tværstillet Æg, dels Skævpilene, der er dannet ved, at en Flække er hugget skraat over paa to Steder, hvorved der dannes en spids, skævt-firkantet Pilespids. De fleste Pile ved Øgaarde er dog Mikroliterne, som vi ogsaa kender fra Mullerup; af dem fandtes der godt 800, og de forekommer i langt mere varierende Form, som Spidser, Trekanter, smalle Trapezer o. s. v.; de smaa fine Flækker,

de laves af, er ogsaa finere og bedre end de tilsvarende fra Mullerup; det er øjensynlig et helt Sæt af Smaaredskaber, disse Mikroliter, vel anvendt som Pile, Modhager til Spyd og Lystre, smaa Knive til Syarbejdet og lignende.

Mikroliter, Skævpil, Tværpil. 3:4

Benredskaberne er stærkt fremtrædende i Fundet. Man maa sige, at de har forstaaet at udnytte de dræbte Dyrs Knogler godt. Af Hjortetak blev der lavet Økser, Mejsler, Trykstokke (til den finere Flinthugning) og nogle Redskaber med et afrundet Næb til Skindberedning. Af Uroksens svære Mellemfodsben blev lavet en svær Øse eller Mejsel, som i Bagenden var udhulet til en Skaftdølle, saa den kunde sættes paa et Skaft, maaske som Ismejsel til at hugge Hul i Søens Is med om Vinteren. Særlig anvendelig var Hjortenes lange, lige Mellemfodsben; de flækkedes i Strimler, hvoraf der forarbejdedes Prene, lange, glatte Spydspidser, Lystertænder (til Fiskespyd) med Modhager eller blot en Række Hak i Kanten, Spydspidser med Riller i Siderne, hvori der med Harpiks kunde fastkittes en Række skarpe Flintfliser. Af andre Knogler blev der lavet Spidsøkser, Fiskekroge, flade Knive, Skafter, Køller, Dolke; af Vildsvinets Hugtænder lavedes Knive, af andre Dyrs Tænder Perler, idet de blev forsynet med et Hul, saa de kunde trækkes paa en Snor. Ude i Sødyndet, en Snes Meter uden for Bopladsen, fandt man en Klump paa ca. 100 gennemborede Dyretænder, øjensynlig en hel Perlekæde, der er tabt. — Mange af Benredskaberne er pyntet med indridsede Stregmøn-

Lystertand, Øgaarde. 2:3.

Benspyd med Riller i Siderne til Flintægge og ornamenteret. Øgaarde. 2:3.

stre, parallele Linier, Rækker af korte Streger, Zigzaglinier, skraverede Firkanter; paa et Brudstykke af en Benkniv ses noget, der maaske skal være et Billede af hele Bopladsen, 4 teltlignende Figurer.

En Overraskelse var det paa saa gammel en Boplads at finde Skaar af Lerkar. Den ældste Pottemagerkunst, man kendte her i Landet, var ellers fra den efterfølgende Køkkenmøddingtid. Men her fandt man Skaar af grove, daarligt brændte Krukker sammen med Benredskaber og Mikroliter fra Mulleruptid; det er de ældste kendte Lerkar fra Europa.

Øgaarde-Fundets Tid er sikker nok. Det fremgaar af Troels-Smiths Undersøgelse af Tørvelagene, hvori Sagerne laa. Vi befinder os i Slutningen af Fastlandstiden, da Jylland, Øerne og Skaane er landfast forbundet, og Østersøen er en Ferskvandssø, da Fyrren endnu er det dominerende Skovtræ, men Egen er begyndt at trænge frem. Det fremgaar ogsaa af de mange Dyreknogler, bestemt af Dr. Degerbøl, der viser, at de store Dyr, Elsdyr og Urokse, endnu er almindelige, og at der desuden er mange Knogler af Kronhjort, Raadyr og Vildsvin; andre Dyr, der er fundet Spor af, er Pindsvin, Bæver, Vandrotte, Vildkat, Los, Ræv, Ulv, Bjørn, Skovmaar, Grævling, Odder, Graasæl, og af Fugle Graaand, Svane, Lille Skallesluger, Tjur, Toppet Lappedykker, Havørn, dernæst Tudse og af Fisk Gedde og den store Malle. Der er ogsaa en Del Knogler af tam Hund og

enkelte af Menneske, dog intet der tyder paa Menneskeæderi, som det fornylig er konstateret paa en jysk Boplads fra ældre Stenalder.

I Tid ligger den ældre Bebyggelse ved Øgaarde antagelig omkring 5—6000 før Kristi Fødsel.

Øgaarde-Bopladsen blev forladt og henlaa nu ubeboet i henved 3000 Aar. Da flyttede der atter Mennesker ind paa Holmen. Der er sket meget i Løbet af den lange Tid: Landet har sænket sig, og det salte Vand er brudt ind igennem vore Sunde og Bælter. Egen og dens Følgesvende

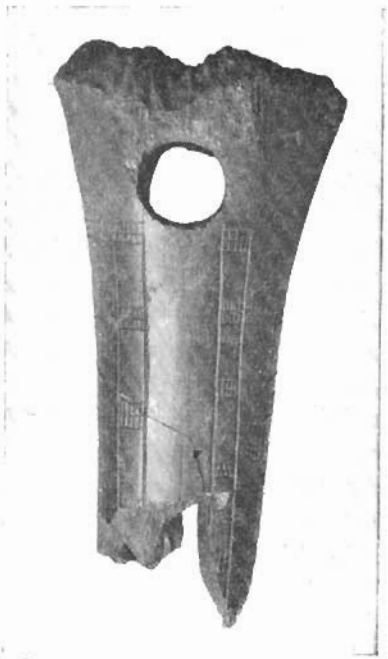

Ornamenteret Økse af Urokseknogle. 1 : 2

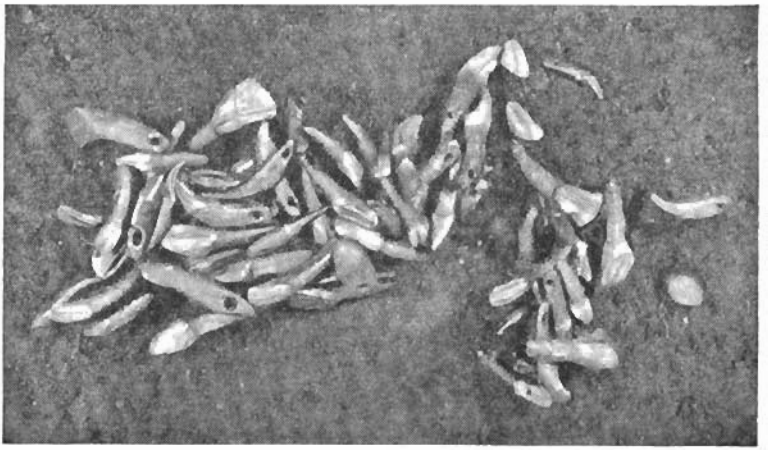

Perlekæden, Øgaarde.

Lind og Ælm har fortrængt Fyrren, og flere af de største Dyr, navnlig Uroksen og Elsdyret, er trængt stærkt tilbage; Tjuren, Fyrreskovenes Fugl, er ogsaa trukket nordpaa. Nye Mennesker er kommet ind i Landet, Dyssebyggerne, vore første Bønder, der dyrkede Jorden, Hvede og Byg, og holdt Husdyr, Hornkvæg, Faar og Svin. Men de nye Mennesker paa Øgaarde-Bopladsen tilhører ikke dette Bondefolk; det er en Flok af Efterkommere af det gamle Jæger- og Fiskerfolk, der nu igen slaar sig ned paa Pladsen.

Over de gamle Lag paa Øgaarde-Bopladsen ligger der et ret tyndt Lag Affald fra disse nye Beboere. Vi genfinder en Del af Redskaberne fra de gamle Lag, navnlig Flækkeredskaberne, Bor, Knive, Skrabere, Stikler, Tværpile, og ogsaa nogle Mikroliter, af Benredskaberne, Prene og Trykstokke, dernæst grove Lerkrukker. Men Økserne ser anderledes ud; det er nu de saakaldte Skiveøkser, huggede af en Flintskive, hvis skarpe Kant benyttes som Æg for Øksen, der dominerer. Mange af de gamle Redskabsformer er nu forsvundet, de svære Spidsøkser, Skævpilene og en stor Del af Benredskaberne. Men desuden finder vi enkelte Stumper af slebne tyndnakkede Flintøkser og Skaar af tyndvæggede Lerkar med Ornamenter som viser, at disse Jæger- og Fiskerfolk har staaet i Forbindelse med Dysse-Bønderne og af og til tiltusket sig en sleben Flintøkse og nogle af de nye smukke Lerkar, medmindre en af dem havde giftet sig med en af deres Piger, der forstod den nye Pottemagerkunst.

Oppe paa Holmens ret flade Udløber mod Syd finder vi Tomten af en af deres Hytter, en oval Stenbrolægning, der rimeligvis har dannet Gulvet i Hytten, Resterne af et Ildsted og nogle Huller, der kan være efter Stolper, der har støttet Taget; en let bygget, teltlignende Hytte har det vel været.

Et Par Hundrede Meter Sydøst for Bopladsen, ude ved Søens daværende Strandbred, har disse Folk haft en lille Jagtlejr. Omkring dette Sted er der i Tørven fundet en

Del Mosepotter, Lerkar, der er udsat i Søen med Madofre til Guderne, og her fandtes en Baad, hvori der laa Resterne af et Baal, anbragt paa en Lerkage, og en simpel Benkniv; ved Siden af Baaden laa et Menneskeskelet; det er vel en Mand, der har været ude at blusse Aal, men saa er druknet.

Med Dyssetiden holdt Bebyggelsen nu op. Nu henlaa Bopladsen igennem mere end 4000 Aar som en øde, græsklædt Bakkeknold, der hævede sig over den store udstrakte Moseflade.

Øgaarde-Fundet hører til vore største og vigtigste Fund fra Ældre Stenalder. Dets ældre Del viser os en Mullerupkultur, der afviger noget fra den sædvanlige. Dette skyldes rimeligvis, at Beboerne dèr har staaet i Forbindelse, dels med Gudenaa-Kulturens Folk i Jylland, fra hvem de har lært den gode Flækketeknik og visse Mikrolitformer, dels med Kystboerne ude ved Lammefjorden, fra hvem de har faaet Trindøkserne, Skævpilene og maaske ogsaa Pottemageriet. Hos Gaardejer Alfred Holm i Gislinge Lammefjord blev der i 1940 udgravet en Boplads, der viser, hvordan Beboerne ude ved Kysten levede dengang; Stedet ligger nu et Par Meter under Havfladen.

Dernæst viser Øgaarde-Bopladsens yngre Lag os en Befolkning, der endnu levede det gamle Jæger- og Fiskerliv, men som havde lært og erhvervet forskelligt fra Dyssetidens Bønder, hvis Grave vi for Eksempel finder adskillige af omkring Østrup.

Andre Bopladser fra Mulleruptid i Aamosen.

Der er mange andre Bopladser i Aamosen end Øgaarde; i alt kendes omkring 70. En Del af dem er dog kun ganske smaa Pletter med Flintaffald og undertiden enkelte Redskaber, som ikke tillader nogen Tidsbestemmelse. Andre er dog meget betydelige og har givet rige Fund af Oldsager. 15 af disse Bopladser — rimeligvis endnu flere — tilhører Mulleruptid.

Hjortetaksøkse m. Menneskebillede. Jordløse Mose. 2:3.

Magleø paa Bodals Mose er nok Aamosens næststørste Boplads, maaske den allerstørste. Fra Nordsiden af Øen strækker der sig udstrakte og rige Oldsagslag ind under Tørvene. Sagerne viser de samme Former, som vi kender fra Øgaardes ældste Bebyggelse, de samme gode, kraftige Flækker, de samme Skævpile — en smukt ornamenteret Hjortetaksøkse er det bedste Stykke herfra —; men de fleste Oldsager ved Magleø tilhører en senere Bebyggelse. Paa Magleø gravede Worsaae lidt allerede i 1863. Ude i Kongemosen er fundet nogle smaa Pladser, der rimeligvis er Udflytterbopladser fra Magleø.

Andre betydelige Bopladser fra denne Tid ligger ved Hesselbjerggaard, Skellingsted Bro og Undløse Bro. Kun det første Sted er der gravet noget videre, de to andre Pladser er der kun samlet op; men det er til Gengæld ikke Smaating, der er fundet her. Navnlig en lille, lav, sandet Banke mellem Skellingsted Bro og Kongsted synes uudtømmelig for Flintsager.

En særlig Karakter har to smaa Bopladser i Skellingsted Mose og en tredie i Verup Mose. De ligger ikke paa fast Bund, men Folkene har boet ude

paa Mosefladen, der allerede dengang paa disse Steder maa have været saa fast, at man kunde slaa sig ned der om Sommeren. Det er altsaa Sumpbopladser af ganske samme Slags som de sydsjællandske ved Sværdborg og Lundby, og Oldsagerne er ogsaa af ganske samme Slags, næsten ingen større Flækker, men en hel Mængde bittesmaa fine Flækker og Mikroliter, der er lavet af dem; man skulde næsten tro, at det var en Gruppe Sværdborg-Folk, der havde slaaet sig ned i Aamosen.

Den anden Side af Øksen fra Jordløse Mose.

Mange Benredskaber af Mulleruptype, der tyder paa, at der er Bopladser i Nærheden, er fundet i Sandlyng Mose, Vest for Undløse Bro, i Løjesmølle Mose, Sønderød Mose, samt i Jordløse Mose i Lille Aamose. Ved det førstnævnte Sted er der fundet ikke mindre end 60 Lystertænder af Ben, hvoraf en Del, takket være Dyrlæge Schram, Stenlille, er blevet reddet.

Andre Steder er der paa fast Land opsamlet Flintsager af Mulleruptyper, saaledes ved Bromølle og Kajemose (begge Steder fundet af Lærer Nielsen, nu Vollerup), i Kattrup Skov (en mærkelig højtliggende Plads, fundet af Grev Bernstorff-Mylius) og ved Sandhuse ved Lille Aamose.

Ogsaa mange smukke, enkeltfundne Sager fra Mulle-

ruptid kendes fra Aamosen. Til de interessanteste hører en Hjortetaksøkse med et Menneskebillede fra Jordløse Mose og et Hængesmykke af Rav, prydet med indborede Hulrækker fra Kongsted Mose; det blev fundet siddende i en Æltetørv og er sluppet mærkværdig ubeskadiget gennem Æltemaskinen.

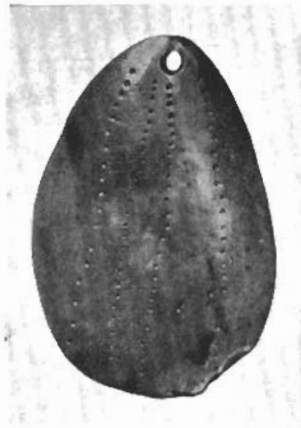

Ravsmykket fra Kongsted Mose. 2 : 3.

Mulleruptiden er den af Oldtidens Perioder, der har efterladt sig de fleste Spor i Aamosen. Øjensynlig har der i denne Periode været gode Vilkaar for en Jæger- og Fiskerbefolkning her rundt omkring dette store Søbassin. Men at Søen i denne ret tørre Periode var godt igang med at gro til, ser man af de mange Bopladser ude i selve Mosen, hvor Overfladen adskillige Steder nu var saa tør, at man kunde slaa Lejr paa den.

Bopladser fra Køkkenmøddingtid.

Paafaldende sparsomme er Sporene efter Bopladser fra den efterfølgende Køkkenmøddingtid, da Landet atter havde sænket sig, og Egen var blevet det dominerende Skovtræ. Det er muligt, at det fugtigere Klima, der nu herskede, gjorde, at Vandstanden i Mosen steg, saa der blev færre Steder at slaa sig ned; maaske har ogsaa den nærliggende Kyst i Isefjordsomraadet med sine mange Østers lokket Menneskene til. I hvert Fald er det ikke mange Bopladser, vi kender i Aamosen fra denne Tid, og for flere af dem er Tidsbestemmelsen temmelig usikker.

I Maglelyng paa en Grusholm findes en Boplads, der viser temmelig primitive Flintsager af Mulleruptype sam-

men med Køkkenmøddingtidens Skiveøkser. En lignende Boplads findes ved Kildegaard; desuden er det muligt, at nogle af de mindre Bopladser hører denne Tid til.

Af Enkeltfund skal nævnes en Fiskeruse, dannet af tynde Pilekviste, sammenholdt af Birkebarkstrimler, fundet i Nidløse Mose.

Bopladser fra Yngre Stenalder.

Med den yngre Stenalders Begyndelse bliver Aamosen igen tæt befolket; Jægerne og Fiskerne ude fra Kysten slaar sig i stigende Antal ned herinde, og desuden begynder Bondefolket at dyrke Jorden op deromkring; herom vidner de mange store Stengrave i Sognene Undløse (Østrup), Skamstrup, Holmstrup, Rerslev og Buerup. Klimaet er nu igen blevet mere tørt, og det er atter muligt at slaa sig ned paa Mosefladen, i hvert Fald om Sommeren.

Vi har allerede omtalt Øgaardes yngre Bebyggelse, der tilhører det første Afsnit af denne Periode, Dyssetiden. En ganske tilsvarende Kultur træffer vi paa de store Bopladser ved Hallebygaard, Kildegaard og Tingbjerggaard og paa de mindre i Sandhuse Mose, Ulkestrup Lyng og ved Vadhuse. Navnlig de to første Pladser har givet store Fund med en Mængde Flintsager og Lerkarskaar.

I Østrup Mose ligger en interessant lille Boplads fra denne Tid; Fundet herfra indeholder en sleben Flintøkse og nogle ornamenterede Skaar, men ingen Skiveøkser, kraftige Flækker og tykvæggede Skaar, som ellers dominerer disse Pladser. Øjensynlig er det et Sted, hvor Dyssefolket, Bønderne, en Tid en Sommer har slaaet sig ned, medens deres Kvæg græssede paa Mosefladen deromkring.

Fra den næste Periode, Jættestuetiden, stammer Hovedbebyggelsen paa Magleø. Det er stadigvæk den gamle Jægerbefolkning, der lever videre her i Aamosen. Men ogsaa fra denne Tid har vi en Boplads for Bondefolket, Jættestuefolket, ude i Verup Mose; en Mængde Fiskeben og Muslingeskaller viser, at det er en lille Fiskerlejr.

Fra Yngre Stenalder, navnilg Dyssetiden, stammer ogsaa de mange Mosepotter, der er fundet i Mosen, navnlig i Nærheden af Undløse, Østrup og Jordløse. Det er Madofre, man har bragt Guderne for at opnaa et eller andet af dem.

I Løbet af Jættestuetiden synes den gamle Jæger- og Fiskerbefolkning at være gaaet op i Bondebefolkningen. De gamle Bopladser i og omkring Aamosen forlades nu, og det store Bassin gror til og bliver til Mose. Fra at være et godt Tilholdssted for Jægere og Fiskere bliver »Susen«, som Mosens gamle Navn er, nu til en gudsforladt og øde Sump, vanskelig at færdes i, vanskelig at passere og uden nogen videre Nytte for Mennesker. Først i vore Forældres og vore egne Dage, først ved Opdyrkning, senere ved Tørveindustri, er dette store Mosedrag atter blevet nyttiggjort. Og derved er de mange Spor af Fortidsmennesker kommet frem.

Lad os nu tilsidst forlade den faste Bund og begive os ud paa gyngende Grund. Lad os ved Fantasiens Hjælp, støttet af Kendsgerningerne, søge at fremmane et Billede af Livet, som det formede sig i Aamosen i Mulleruptid. Kan end ikke alle Enkeltheder dokumenteres ad videnskabelig Vej, vil jeg dog mene, at Helhedsbilledet ikke er saa galt endda.

Vi staar paa Toppen af en lille Bakke i Nordvestsjælland — for 8000 Aar siden. Det er en varm, stille Sensommerdag. Under os ligger en stor Søs blanke Vandflade. Luften dirrer af Hede. Man mærker en ejendommelig krydret Harpiksduft; den kommer fra de store, mørke Fyrreskove, der dækker Landet vidt omkring, saa langt Øjet rækker, over Bakker og Sletter, til de taber sig i en blaanende Dis i det fjerne. Helt ubrudt er den mørke Skov dog ikke; der er lysere, mere aabne Pletter i den, dels fugtige Steder, bevokset med Birk og El, dels Partier, tæt beklædt med Hasselkrat. Og langs Søbredden strækker sig

et Bælte af Ellekrat, gamle Elletrunter, der hælder ud over den blanke Vandflade og spejler sig i den, hvor da ikke Aakanderne dækker den med deres runde Blade. Det er nu ikke en Skov, der ligner en Plantage i Nutidens Danmark, med ens, lige store Træer i Rad og Række; nej, det er en Urskov, hvor alt gror, som det kan bedst, med store og smaa Træer mellem hinanden, med store Vindfælder og gamle, væltede, raadne Træstammer og Grene liggende overalt; og hvor Sollyset naar ned til Skovbunden, myldrer Hasselbuske og Blomster frem.

Øde ser det ud, dette Landskab, intet Spor af Liv, udover Myggenes Summen i den stille, varme Luft. Men hvad er det? Nede paa en Odde, der rager et Stykke ud i Søen, synes der at foregaa noget. En tynd Røgsøjle stiger lodret op i den stille Luft; saa maa der være Mennesker paa dette Sted. Vi maa ned for at se, hvad der foregaar.

Vejen derned er tung og besværlig, gennem den vildsomme Skov; men da er vi saa heldige at træffe paa en god, fasttrampet Sti, der fører lige i den Retning, vi skal, en Sti, der snor sig mellem Træerne, gaar netop der, hvor der er lettest at komme frem. Et Sted springer en forskræmt Kronhjort tværs over Stien; et andet Sted roder et Par Vildsvin i Skovbunden; nu falder Skyggen af en stor, sort Fugl paa en sollys Strækning af Stien; det var vist en Tjur.

Nu er vi saa langt fremme, at vi kan se, hvad der foregaar paa Odden. Dens yderste Del hæver sig op som en lille, lav Banke, der er skilt fra det øvrige Land ved en lav, sumpet Strækning, hvorover Stien fører. Oppe paa denne Banke staar 4 kegleformede Telte; de er øjensynlig konstrueret af et Stel af Træstænger, der mødes i en Spids i Toppen; paa den Afstand kan det ikke ses, om de har Overtræk af Skind eller blot Grenfletninger med Blade paa. Uden for et af Teltene brænder et Baal; en Rundkreds af Sten, inden for hvilken de flammende Trægrene ligger; det er herfra, at Røgen stiger til Vejrs i den klare,

stille Luft. En ung Kvinde staar derved og har travlt med at stege et stort Stykke Kød, en Bov af en Kronhjort paa et Spid af Træ; det syder og oser og udsender en liflig, men lidt branket Duft. Hun har kun et Lændeklæde af Skind omkring sin slanke, solbrunede Krop; men omkring Halsen bærer hun en Perlekæde, hundrede gennemborede Tænder af alle Skovens Dyr, Urokse, Elsdyr, Kronhjort, Ræv, Grævling, Odder, trukket paa en Snor af flettet Senetraad, en Gave fra en Ven paa Naboboplads en, hvis Røgsøjle nu netop kan skimtes paa den anden Side af Søen.

Der er ikke særlig rent paa Pladsen mellem eller omkring Teltene; Skoven er ryddet her, men Græs, Melder og andre Ukrudtsplanter vokser frodigt, hvor de da ikke er trampet ned; det flyder med Affald af al Slags, Fiskeben, Dyreknogler, Skindstumper, Nøddeskaller, Flintstykker og Trækulstykker. Men navnlig paa Skrænten ned mod Søen har Affaldet hobet sig op i tykke Lag; et Par Hunde flaar i Indvoldene af et flænset Dyr; der lugter ikke særlig godt en saadan stille Dag paa Bopladsen.

Lidt fra Teltene, paa en forholdsvis tør og ren Plet, sidder en gammel Mand og hugger Flint; han er saa gammel, at Jagten er blevet ham for besværlig; men Flint er han en Mester i at hugge, og det skal der jo ogsaa nogen til. Han ligger paa Knæ foran en stor Sten, der tjener ham som Ambolt; ved den ene Side af denne ligger Raamaterialet, en Bunke Knolde af god, ensartet, sort Flint, omhyggeligt udvalgt blandt de mange Flintknolde, der kan opsamles ved Søbredden. Ved den anden Side har han Værktøjet, dels Hamrene, Slagstenene, aflange Rullesten af haarde Bjergarter, Kvartsit og Granit, af passende Størrelse, saa de falder let i Haanden, og dels et Par Trykstokke, afskaarne Ender af Hjortetak, hvis Spids er skaaret af, saa de er gode til at presse de fine smaa Flintfliser af med. I Gaar beklagede hans Søn sig over, at da han skulde hugge en Urokseknogle over, knækkede Ægenden af Flintøksen; en Økse kan Sønnen ikke undvære, altsaa

maa han først lave en Økse. En stor, aflang Flintknold udvælges, og den største af Slagstenene vælges til den første, grove Tilhugning. Med stor Sikkerhed falder Slagene, og Flinten springer netop, som det er beregnet; Øksens grove Form begynder allerede at vise sig. Nu tager han en mindre Slagsten til den finere Afpudsning. Sidekanterne hugges jævne med Skraahug fra begge Sider, og til sidst dannes Æggen ved et kraftigt Skraahug fra hver Side. Øksen er nu færdig; vel er den grov og simpel, men dog alligevel et nyttigt Stykke Værktøj. Det gamle Skaft kan vist bruges igen. Han kalder paa en Dreng, sin Sønnesøn, der sopper nede ved Bredden, og beder ham hente Faderens Økse oppe i Teltet; i et Par Spring er den nøgne, solbrune Dreng deroppe og tilbage med Øksen. Nu løses Læderremmene, der holder Øksestykket til Træskaftet, den itubrudte Stump kastes ned i Søen og den nye Økse surres fast i Stedet. Men nu klager Drengen over, at det er smaat med Pilespidser; der gik saa mange ved den sidste Kronhjortjagt, og desuden skød han selv en Del bort efter Ænder nede i Søen. Ja, saa maa den gamle jo lave nogle nye. Han sætter Drengen til at lave Pileskafter, finde tynde, lige Hasselskud og skrabe Barken af disse med en Flintskraber. Selv sørger han for Spidserne. Fra et Hulrum under Huggeblokken tager han et Par smaa Flækkeblokke frem, udvalgt af den fineste Flint; de har været i Brug før; ved den ene Ende har de en plan Flade, og herfra strækker Arrene efter de tidligere Afslagninger sig ganske tyndt og regelmæssigt ned langt Siderne. Nu tager han sin mindste Slagsten, af fin Kvartsit; Spidsen er allerede knust af af de mange Slag, han tidligere har slaaet med den; men den er god endnu. Nu slaar han med hurtige, sikre Slag paa Flækkeblokken, og den ene tynde, regelmæssige Flække springer af efter den anden. Saa skal de formes til Pilespidser. Med en Trykstok trykkes Kanterne af til den Form, de skal have; lancetformede til at sætte i Spidsen af Pilen og trekantede, der kan indsættes i Furer i Siden

som Modhager; Harpiks har han ved Haanden til at kitte dem fast med, dertil en lille Surring med Senetraad, og snart ligger et helt Bundt Pile ved hans Side. Atter gemmes Blokkene under Huggeblokken; dem maa Børnene ikke bruge til Kasteskyts mod Fuglene; endnu kan der hugges mange gode Mikroliter af dem.

Nu kommer hans Kone, en gammel, arrig Kælling med rynket Ansigt og graa Haartjavser, farende og bruger Mund. Hun var ved at tilberede Hjorteskind til Klæder paa den anden Side af Teltene, men nu klager hun højligt over, at hendes Skiveskrabere er blevet for sløve. Manden har Respekt for hendes skarpe Tunge. Af en Flintknold hugger han i en Fart en Række runde Skiver, og disses skarpe Kanter stumper han af ved smaa Slag med en lille Slagsten, saa der dannes en jævn, rund Kant uden fremspringende Spidser. Brummende fjerner Kvinden sig med 4—5 nye Skrabere i Haanden.

Nu lyder der Raab fra Baalpladsen oppe paa Bakken; Maden er færdig. En Flok Børn er paa Stedet med det samme, og nu kommer ogsaa de gamle rokkende; ogsaa Hundene indfinder sig, men de faar kun et Spark; de kan nøjes med de halvraadne Indvolde. Med en lang Flækkekniv skærer den unge Kvinde brede, saftige Lunser af den dampende Steg, som hun har lagt paa et Træfad, og uddeler dem, først til de gamle, som maa skære Kødet i Smaastykker for at faa det spist, da deres Tænder er slidt næsten ned til Gummerne, medens Børnenes friske hvide Tænder hurtig flaar Kødet og faar det ned, saa de kan faa det næste Stykke. Den gamle Kone ræber tilfreds; det var godt Kød, et ungt, fedt Dyr; bare man nu havde noget at drikke dertil. En af Drengene bliver sendt afsted med en Skindspand, op til Kilden i Skoven; da han kommer tilbage, har han tilmed en Haandfuld Hindbær med til den gamle Bedstemoder, som han trods hendes Vrantenhed holder af. Nødderne er desværre ikke modne endnu, hans egen Yndlingsspise.

Men hvor er Bopladsens Mandfolk henne? De drog afsted i Morges, de voksne Mænd paa Jagt, de unge paa Fiskeri. Vi vil se, hvad de oplever paa denne dejlige Solskinsdag. Ad en Sti, der snor sig gennem Fyrreskoven, gaar tre kraftige Mænd, to midaldrende og en yngre, frem med hurtige Skridt. Hidtil har de ikke haft Heldet med sig; en Bjørn saa de kun et Glimt af, og en mægtig Elgko, der i stor Fart brasede gennem Skoven tværs over Stien et Stykke foran dem, fik de kun sendt et Par Pile efter, før den forsvandt. Men nu har de i denne Retning hørt Brøl, som næppe kan stamme fra andet end en Uroksetyr; det er et dejligt Stykke Vildt, med Mængder af godt Kød, men ikke ufarlig, naar den bliver tirret eller saaret. Men det er Mænd med lang Erfaring i Jagt, vi ser her. I Haanden et langt Spyd med en kraftig, glat Spids af Ben, om Skulderen en lang Bue, i et Skindkogger et Bundt Pile, i Bæltet en Flintøkse, Hjortetaksøkse eller Spidsøkse af Ben, foruden Flænsekniven; med disse Vaaben er de ikke bange for en Uroksetyr. Nu brøler den igen, ikke langt borte. Forsigtigt spejdende lister de fremad. Nu opdager de den i en Lysning i Skoven. Den brummer uheldsvarslende, og nu opdager de Aarsagen dertil: En Pil sidder fast i dens ene Bagben; en Mand fra en af de andre Bopladser har været efter den, men har kun naaet at give den et ufarligt, men smertende Saar. Endnu har den ikke opdaget dem. Med spændte Buer lister de tre Mænd sig ind paa den, idet de springer fra Træstamme til Træstamme med lette Trin; men under den ene af Mændene knaser nogle tørre Grene. Uroksen ser op. Da flyver paa een Gang tre Pile mod den; den ene preller af mod Roden af det ene mægtige Horn, men de to borer sig ind i den, den ene i Siden, den anden i Bringen. Rasende af Smerte styrter det vældige Dyr frem mod den ene af Mændene, som det har faaet Øje paa. Men nu springer en anden af dem frem fra Siden og støder af al Kraft sit Spyd dybt ind mellem Dyrets Ribben. Tyren standser, vender sig mod

den nye Modstander; det smerter i Siden; den lægger sig ned og ruller sig rundt for at blive fri for dette ubehagelige Spyd. Stagen knækker, men Spidsen presses blot længere ind. Atter suser en Pil ind i dens Kød, bag ved Skulderbladet. Den forsøger at rejse sig, men naar kun op paa Knæ; øjensynlig er den mat. Da springer den ældste af Mændene til og hugger sin Flintøkse i dens Pande. Uroksen vælter om paa Siden, et Par Spjæt med Benene, og den er død. Saa skulde Dagen dog give Udbytte. Nu kommer Flænsningen, et drøjt, men fornøjeligt Arbejde. Flinkt arbejder Flintknivene i det mægtige Kødbjerg; de kraftige, nøgne Arme bliver blodige til Albuerne; en stor, kraftig Benkniv er nyttig, naar Skindet skal skilles fra Kødet. Med Skindet som Slæde transporteres de bedste af Kødstykkerne til Lejren, medens Resten gemmes under Træstammer og Grene til næste Dag. Der bliver Ædegilde i Aften.

Samtidig med Jægerne var ogsaa Ungdommen vendt hjem, tre unge Mænd og et Par halvvoksne Pigebørn; de havde været paa Fisketur mod Vest, helt henne ved Søens Vestende, hvor dens Afløb var, og Byttet havde været godt. Den af en Træstamme udhulede Baad indeholdt en god Dynge blanke Aborrer, Brasen og store, fede Gedder; det havde været helt strengt at padle den lange Vej hjem. Men den ene af Fiskelystrene var gaaet i Stykker under Fangsten, idet to af de med Modhager forsynede Benspidser var brækket af ved at støde mod en Sten under et hidsigt Forsøg paa at stange en stor Gedde, nær Bredden; Lystrene havde ellers været det bedste Redskab i Dag; Krogene havde givet forholdsvis lidt. En af de unge Mænd fortalte stolt, at han havde forsøgt at skyde en stor Gedde med Bue og Pil, og det var virkelig lykkedes. Paa Tilbagevejen havde de besøgt en anden Boplads længere vestpaa i Søen, og der havde en gammel Mand fortalt dem om en mærkelig Rejse, han i sine unge Dage havde foretaget. I en lille Baad var han sejlet ned ad den Aa, der dan-

nede Søens Afløb mod Vest. Det havde været lidt besværligt det første Stykke, da Aaen løb gennem en dyb Dal, hvor der ustandselig var Strømhvirvler; men derpaa var han naaet til en anden stor Sø, der efter en Snævring igen gik over i en tredie stor, rund Sø; her besøgte han en Boplads, hvor der var venlige Folk, og en gammel Kvinde regnede ud, at hun maatte være hans Moster, idet hun for mange Aar siden var blevet røvet fra hans egen Boplads. Atter gik det videre ned ad Aaen, der nu var blevet større og løb ganske langsomt gennem lavt, skovklædt Land. Efter et Par Dages Sejlads naaede han frem til en mægtig Flod, der strømmede mod Nord, en Flod, der var saa bred, at han næsten ikke kunde skelne de enkelte Træer paa den anden Bred. Denne Flod fulgte han nordpaa, og han kom da efter endnu et Par Dages Forløb til en stor Bugt med Vand, der smagte besk, salt, og ikke var til at drikke, og i dette Vand levede der mærkelige Fisk, Fugle og Muslinger, ja, endogsaa store svømmende Dyr, som man ikke kendte fra Indsøerne. Hans Fader hørte paa Beretningen. Jo, han havde ogsaa hørt om denne store Flod og den salte Havbugt. Floden kom fra en mægtig Indsø, man kaldte Østersøen, og Havbugten førte først mod Nord, derpaa mod Vest, ud i et mægtigt salt Hav, der kaldtes Vesterhavet.

Nu er ogsaa Bopladsens Kvinder kommet hjem. De har med de mindste Børn været paa Bærplukning. Nede ved Oddens Strandbred leger Børnene. Et Par Drenge sopper ude i Stranden og prøver paa at fange Hundestejler med deres smaa Lystre; der skal lynsnare Bevægelser til for at ramme de hurtige Smaafisk. Et Par andre Drenge skyder til Maals med Bue og Pil. To Smaapiger er ved at bygge et Telt af nogle Træpinde og et stort Skræppeblad. Gulvet brolægges med Smaasten, for at der ikke skal være fugtigt, og herpaa lægges en Stump Raadyr-Kalveskind, man har fundet i Møddingen; derpaa kan de trætte Jægere hvile godt og blødt. En anden lille Pige har lavet et lille Baal af en Glød, hun hentede ved det store Ildsted; hun

har samlet en Bunke Snegle, der skal ristes; saa kan disse fede, velsmagende Smaaklumper pilles ud af deres Huse.

Den gamle, flittige Flintsmed faar nu en ny Opgave. Den itubrudte Lyster skal repareres. To nye Benspidser maa laves og sættes paa. Han gaar hen til en lille Grube, hvor hans Forraad af brugeligt Benmateriale findes; det maa gemmes for at ikke de Skarns Knægte skal tage af det. Der er Takker af Elsdyr og Kronhjort, Lemmeknogler af de forskellige Hjorte, Albueben, Hugtænder af Vildorner, lange Fugleknogler, Ribben af Urokser; det er godt at have Forraad. Omhyggeligt udvælger han et Mellemfodsben af et stort Elsdyr, en kraftig, lige, hul Knogle; det var med Nød og Næppe, at han i forrige Maaned reddede den fra sin ældste Sønnesøn, der vilde have slaaet den i Stykker for at spise den fede Marv. Med Knoglen i Haanden gaar han hen til sin Arbejdsplads. Først skal Ledenderne skæres af. Med Flintkniven laver han en rundtløbende Fure, og ved et kraftigt Slag knækker Enden af. Nu skal Midtpartiet af Knoglen flækkes paa langs. Men hvor er nu hans gamle, gode Stikkel blevet af; har nu igen den forbistrede Dreng taget den? Ja, saa maa han lave en ny. En god, kraftig Flække vælges; i den ene Ende hugges de to Hjørner skraat af, saaledes at der i Midten dannes en kort, men skarp Tværæg. Med denne laves nu lange Længdefurer paa Knoglen, og disse laves stadig dybere og dybere, indtil de til sidst naar helt igennem. Saa har man Knoglen delt i Længdestrimler. Nu skal disse skrabes spidse. Den hule Flækkeskraber tages frem, en Flække, hvis Forende er forsynet med en indbuet Skrabeæg; med denne skrabes saa løs paa Strimlerne, mange, mange Gange, indtil disse er blevet glatte og spidse. Med Kniven skæres nu et Par Modhager i den ene Side, saa er Lystertænderne færdige; og at erstatte de to Stumper, der endnu sidder i Enden af Træstagen, med disse nye og surre dem godt fast med Senesnor, er et Øjebliks Sag. Saa er Lysteren parat for næste Dags Fangst. Det er godt at have saadan en gammel, erfaren Haandværker i Familien.

Men ogsaa en af de midaldrende Mænd sysler med at lave et Vaaben. Det skal være et Pragtvaaben, et Spyd med Spids af Ben; men i Siderne af denne Benspids har han lavet Riller, og her har han med Harpiks fastkittet smaa Flintfliser, som skal gøre Saaret større. Men ikke nok med det, Benspidsen skal dekoreres; det skal kunne ses, at Ejermanden hører til dem, der holder af at have smukke Ting. Med en Flintspids indridser han fine Mønstre i Spydspidsens blanke Overflade: Zigzaglinier, Trekanter, korte, parallelle Streger, og desuden tegner han et Billede af sig selv, ikke noget Mesterværk, men dog saa man kan se, at det skal forestille et Menneske. En oval, skraveret Klump, hvorfra Hoved, Arme og Ben stritter frem som tynde Streger; Skindkappen er markeret ved en Søm fortil; det skal kunne ses, at han ikke hører til de Fattigfolk, der gaar nøgne.

Lidt længere tilbage paa Odden har to andre Mænd taget fat paa et Arbejde, som de har syslet med i nogen Tid. De er ved at bygge en ny Baad. Bopladsen har nok et Par Baade liggende nede ved Bredden; men den ene er temmelig lille, og den anden er saa gammel og tyndslidt, at flere Huller har maattet lukkes ved at stoppe fedtede Skindstykker i dem. Det var et stort Arbejde at faa fældet det store Fyrretræ, der skulde bruges til Baaden. At gaa løs paa saadan et Træ med deres smaa daarlige Flintøkser var temmelig haabløst; selv om Økserne blev sat ind i et Hoved af Hjortetak, var der alligevel alt for lidt Slagkraft i dem, og desuden blev Æggen snart sløv, hvis der skulde hugges haardt til. Men en Rille rundt om Træet kunde de da hugge. Men saa havde de lært af de gamle, hvordan de skulde bære sig ad: Ilden skulde hjælpe. Et stort Baal blev tændt, og ved Hjælp af brændende Trægrene forkullede de Veddet i den udhugne Rille rundt om Træet; dette forkullede Træ kunde Flintøkserne bedre hugge bort, og nu blev man ved med denne Metode, indtil Kæmpen med et øredøvende Brag væltede omkuld. Det

var det første Skridt, omend det vanskeligste. Nu skulde Træet hugges til ved den anden Ende, atter et langvarigt Arbejde med Ild og Økser. Og saa skulde det afhugne Stammestykke flækkes, ved Hjælp af store Kiler, først af Ben, senere af Træ. Saa blev alle Bopladsens voksne kaldt til; nu skulde det flækkede Stammestykke transporteres til Bopladsen. Svære Remme af Uroksehud blev bundet omkring det, og ved forenede Kræfter blev det svære Træstykke slæbt afsted.

Nu arbejdede de to Mænd paa at forme og udhule Baaden. Atter et langvarigt og omstændeligt Arbejde med deres tarvelige Værktøj. Men ogsaa her gjorde Ilden Nytte; et stort Baal blussede altid ved deres Arbejdsplads, og stadigvæk blev store Brande lagt ned i den Hulning, der allerede var dannet, saa Siderne kunde forkulles og hugges bort; men Ilden maatte reguleres, at den ikke graadigt aad hele Baaden op; det harpiksholdige Træ brændte jo godt, navnlig efterhaanden som det blev mere tørt. Ved Borthugningen opdagede en af Mændene, at Ismejslen egentlig var ganske nyttig her. Denne Ismejsel, der ellers brugtes til at hugge Hul paa Søens Is med, naar man skulde fiske om Vinteren, var lavet af den ene Ende af en Urokse-Mellemfodsknogle, hvis ene Ende var skaaret skraat af til en Æg, medens den anden, Ledenden, var udhulet, saa en lang Stang kunde stikkes ind i den som Skaft.

Det vil sikkert endnu vare flere Uger, inden Baaden er færdig; men saa bliver den ogsaa stor og god.

Det er blevet Aften. Maaltidet er endt, et solidt Maaltid, hvor store Masser Uroksekød og dertil lækre, stegte Fisk er fortæret. Baalet blusser endnu. Mætte og døsige ligger Mænd og Kvinder deromkring; flere af Børnene er faldet i Søvn; en ung Moder giver sit Barn Die. Mørket er begyndt at falde paa. Nu lister den unge Pige med Perlekæden ned til Stranden; forsigtigt skubber hun Baaden ud og padler lydløst afsted; hun har lovet sin Ven paa den

anden Boplads at besøge ham; de skal mødes paa en ubeboet Holm midtvejs. Har hun nu faaet alt Blodet fra Kødet vasket af Ansigtet? Og sidder Haaret nogenlunde? Et Stykke ude fra Odden læner hun sig ud over Rælingen for at spejle sig i det blanke Vand. Et Plump høres. Hvad var det, tabte hun noget? Perlekæden! Snoren maa være knækket og det hele faldet af hendes Hals, ned i det mørke Vand; dernede paa den dyndede Bund ligger nu hendes kosteligste Skat, Kærlighedspantet; uden det tør hun ikke komme til Stævnemødet. Hvad skal hun gøre? Taarerne bryder frem. Hun lægger sig paa Bunden af Baaden, strækker sit unge Legeme og ser op paa Himlen, hvor Stjernerne er ved at bryde frem.

Inde paa Odden blusser Baalet endnu. Et Par Hunde slaas under store Hyl. Et Barn græder. Men snart overdøves det af en kraftig, men monoton Sang, anført af den gamle Mand, en Takkesang til Skovens Gud for Dagens heldige Jagt.